

УДК 373.2.011.3-051:316.454.54

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2024.4.7>

В'ячеслав ШИНКАРЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006

ORCID: 0000-0003-0929-9160

Людмила КЛІМОВА

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006

ORCID: 0000-0003-1161-617X

Ірина МАЗУР

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006

ORCID: 0000-0002-7281-7955

Наталія МІХІНА

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006

ORCID: 0000-0001-7555-9448

Валентина РУДЕНЬ

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006

ORCID: 0009-0001-5040-0067

Бібліографічний опис статті: Шинкаренко, В., Клімова, Л., Мазур, І., Міхіна, Н., Рудень, В. (2024). Формування професійних компетенцій майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти засобами інтерактивного навчання. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 43–48, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.4.7>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема формування професійних компетенцій майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти засобами інтерактивного навчання. Проаналізувавши праці науковці щодо поняття «компетенція» ми вивели власне поняття, тож ми будемо розуміти під дефініцією «компетенція» базова якість майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, що включає сукупність взаємозалежних якостей особистості, необхідних для професійної діяльності, майстерність ефективно здійснювати діяльність за допомогою практичних знань. Визначено, що при інтерактивному навчанні на думку важливо дотримуватись наступних правил: у роботі повинні брати участь усі здобувачі вищої освіти; необхідно приділити належну увагу психологічній готовності здобувачів вищої освіти, що може допомогти у процесі навчання уникнути скутості та закріпаченості учасників; кожен зі здобувачів у процесі використання інтерактивної технології має бути почутий; окрему увагу слід приділити поділу учасників на групи.

Визначено які майбутній вихователь закладу дошкільної освіти повинен мати такі професійні компетенції: поважне відношення до кожної особистості, до її поглядів, можливостей, потреб, уміння спілкуватися з кож-

ним дошкільником, уміння створити умови для вільного вибору дітьми видів роботи; уміння створити атмосферу де діти зможуть вільно приймати певні рішення, висловлювати свої погляди, думки тощо; вміння надати дітям дошкільного віку при необхідності допомогу, підтримку дитячій ініціативі, вміння захопити їх, щоб у дітей з'явилося бажання самостійно брати участь у різноманітних видах роботи, умінні вихователя створити доброзичливу атмосферу, вміння направити емоції дитини у позитивному напрямку; вміння розвинути комунікативні здібності дітей, що дозволяють вирішувати конфліктні ситуації з однолітками; уміння створити умови для опанування культурними засобами діяльності; уміння організувати навчально-виховні види діяльності, що сприятимуть розвитку мислення, мови, уяви, особистісного, фізичного, художнього та творчого розвитку дітей; уміння оцінити індивідуальний розвиток кожної дитини.

Ключові слова: професійні компетенції, майбутній вихователь, ЗДО, інтерактивне навчання, виховання.

Vyacheslav SHYNKARENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head at the Department of Social and Humanitarian Education, Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council, Volodymyr Antonovych str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0003-0929-9160

Lyudmyla KLIMOVA

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council, Volodymyr Antonovych str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0003-1161-617X

Iryna MAZUR

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council, Volodymyr Antonovych str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0002-7281-7955

Natalia MIKHINA

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council, Volodymyr Antonovych str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0001-7555-9448

Valentina RUDEN

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council, Volodymyr Antonovych str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0009-0001-5040-0067

To cite this article: Shynkarenko, V., Klimova, L., Mazur, I., Mikhina, N., Ruden, V. (2024). Formuvannia profesiinykh kompetentsii maibutnoho vykhovatelya zakladu doshkilnoi osvity zasobamy interaktyvnoho navchannia [Formation of the professional competences of the future educator of the pre-school education institution using interactive learning means]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 43–48, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.4.7>

FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCES OF THE FUTURE EDUCATOR OF THE PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTION USING INTERACTIVE LEARNING MEANS

The article examines the problem of forming the professional competencies of a future teacher of a preschool education institution by means of interactive learning. Having analyzed the works of scientists regarding the concept of «competence», we derived our own concept, so we will understand by the definition of «competence» the basic quality of the future educator of a preschool education institution, which includes a set of interdependent qualities of the personality necessary for professional activity, the skill to effectively carry out activities with the help of practical knowledge. It was determined

that during interactive training it is important to observe the following rules: all students of higher education should participate in the work; it is necessary to pay due attention to the psychological readiness of students of higher education, which can help in the learning process to avoid stiffness and fixation of the participants; each of the acquirers in the process of using interactive technology must be heard; special attention should be paid to the division of participants into groups.

It has been determined which future teacher of a preschool education institution should have the following professional competencies: respect for each individual, their views, opportunities, needs, the ability to communicate with each preschooler; the ability to create conditions for children to freely choose types of work; the ability to create an atmosphere where children can freely make certain decisions, express their views, opinions, etc.; to be able to provide preschool children with help and support for children's initiative if necessary, to be able to captivate them so that children have a desire to independently participate in various types of work, the ability of the educator to create a friendly atmosphere, to be able to direct the child's emotions in a positive direction; the ability to develop children's communication skills that allow them to resolve conflict situations with their peers; the ability to create conditions for mastering cultural means of activity; the ability to organize educational activities that will contribute to the development of thinking, language, imagination, personal, physical, artistic and creative development of children; the ability to assess the individual development of each child.

Key words: professional competences, future educator, educational attainment, interactive learning, education.

Актуальність проблеми. Професійна підготовка майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, перспективи її вдосконалення та розвитку сьогодні розглядаються як найважливіші завдання освітньої політики в нашій країні. Для успішного введення в практику різних інновацій, для реалізації в нових умовах поставлених перед ним завдань, майбутній вихователь повинен мати необхідний рівень професійної компетентності, професійних компетенцій та професіоналізму.

Проблема підвищення рівня професійної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, здатного вільно та активно мислити, моделювати освітній процес, самостійно втілювати нові ідеї та технології дошкільної освіти є актуальною у сучасних соціально-економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійних компетенцій майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти досліджувати такі науковці, як: А. Аніщук, Г. Беленька, А. Богущ, В. Борова, О. Вознюк, О. Волошенко, Н. Захарерасевич, Л. Зданевич, Л. Завгородня, О. Ковшар, С. Кубіцький, І. Княжева, О. Мисик, В. Нестеренко, Т. Поніманська, Т. Степанова, Ю. Руденко та ін.

Мета дослідження. Виявити можливості засобів інтерактивного навчання щодо формування професійних компетенцій майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Поняття «компетенція» на думку багатьох сучасних науковців має використовуватись для визначення результату освітнього процесу, який має проявлятися у підготовці здобувачів вищої освіти, засвоєнні ними навчального матеріалу, опануванні методами, засобами та можливості

розв'язувати завдання відповідно до освітньої програми.

Аналізуючи праці педагогічного спрямування знаходимо відповідь на питання, що таке «професійна компетенція вихователя закладу дошкільної освіти», на думку науковця «професійна компетенція вихователя закладу дошкільної освіти» – це сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, що породжують готовність майбутнього вихователя до здійснення професійної діяльності у будь-якій ситуації.

Як стверджує О. Лакуста, сутність професійної компетенції вихователя закладу дошкільної освіти полягає у його здатності успішно діяти на основі практичного досвіду, умінні застосувати здобуті знання при вирішенні професійних завдань. Також О. Лакуста зазначає, що види професійної компетенції вихователя закладу дошкільної освіти включають теоретико-методологічну, професійно-практичну та рефлексивно-ціннісну компетенції. Професійні компетенції майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти повинні мати свою структуру та певний рівень сформованості, який має постійно вимірюватись на всіх етапах підготовки даних фахівців (Lakusta, 2018, p. 117).

На думку І. Печенко, який узагальнив досвід роботи великої кількості закладів дошкільної освіти виділити основні фактори, що ускладнюють процес формування професійних компетенцій майбутніх педагогів:

- низький рівень мотивації здобувачів вищої освіти до навчально-пізнавальної та подальшої професійної діяльності;
- соціально-психологічна неготовність до вирішення організаторських завдань;
- недостатня сформованість креативних якостей здобувачів і низький загальнокультурний їх рівень (Pechenko, 2008, p. 117).

Перелічені фактори доводять необхідність удосконалення процесу підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, наголошуючи при цьому, що саме поняття «професійної компетенції» поступово стає ширшим, ніж його прийнято було вважати раніше, зазначає І. Печенко.

Як зауважує О. Мисик, основне професійне завдання вихователя закладу дошкільної освіти – створення умов гармонійного розвитку дітей. Для цього на думку О. Мисика вихователь повинен мати такі професійні компетенції, як:

- поважне відношення до кожної особистості, до її поглядів, можливостей, потреб, уміння спілкуватися з кожним дошкільником, уміння створити умови для вільного вибору дітьми видів роботи;

- уміння створити атмосферу де діти зможуть вільно приймати певні рішення, висловлювати свої погляди, думки тощо;

- вміння надати дітям дошкільного віку при необхідності допомогу, підтримку дитячій ініціативі, вміння захопити їх, щоб у дітей з'явилось бажання самостійно брати участь у різноманітних видах роботи, умінні вихователя створити доброзичливу атмосферу, вмінні направити емоції дитини у позитивному напрямі;

- вміння розвинути комунікативні здібності дітей, що дозволяють вирішувати конфліктні ситуації з однолітками;

- уміння створити умови для опанування культурними засобами діяльності;

- уміння організувати навчально-виховні види діяльності, що сприятимуть розвитку мислення, мови, уяви, особистісного, фізичного, художнього та творчого розвитку дітей;

- уміння оцінити індивідуальний розвиток кожної дитини (Мусук, 2018, р. 119).

Проаналізувавши праці науковці щодо поняття «компетенція» ми вивели власне поняття, тож ми будемо розуміти під дефініцією «компетенція» базова якість майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, що включає сукупність взаємозалежних якостей особистості, необхідних для професійної діяльності, майстерність ефективно здійснювати діяльність за допомогою практичних знань.

Першорядну роль у досягненні поставлених цілей грають активні та інтерактивні форми та методи навчання. Під час активного навчання здобувачі вищої освіти виступають більше в якості суб'єкта, адже здобувачі вищої освіти постійно ведуть бесіду з викладачем, беруть участь у різноманітних навчальних завданнях тощо.

До питань, пов'язаних із формами та змістом інтерактивного навчання, зверталися такі науковці, як: Р. Семенюк, В. Яремчук, О. Коберник, Т. Кравченко та ін.

Зараз до розуміння сутності інтерактивного навчання є кілька підходів. Зокрема, під інтерактивним навчанням, на думку Г. Біленької, розуміється:

- навчання, побудоване на взаємодії здобувачів вищої освіти із навчальним оточенням;

- навчання, засноване на психології взаємовідносин та взаємодій;

- навчання, як спільний процес пізнання, де знання здобуваються у спільній діяльності (Beljenjka, 2012, р. 11).

У інтерактивному навчанні, як стверджує В. Чайка, викладач має здійснювати педагогічний супровід освітнього процесу та процесу взаємодії здобувачів вищої освіти, організувати їх роботу, беручи на себе функції помічника або консультанта. Центральне місце у його діяльності має займати група здобувачів вищої освіти, які будуть стимулювати та активізувати один одного (Chajka, 2019, р. 137).

На думку таких науковців, як: В. Шинкаренка, Л. Клімової, І. Мазур, Н. Міхіної, під інтерактивним навчанням розуміється спеціальна форма побудови навчально-пізнавального процесу, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких здобувач вищої освіти відчуває почуття успіху, своєї інтелектуальної спроможності, коли викладач і здобувач вищої освіти є рівноправними суб'єктами навчання, коли здобувач вищої освіти бере активну участь у роботі з викладачем та своїми однокурсниками у колективній, індивідуальній та груповій формі навчання (Shynkarenko, 2023, р. 78).

Як стверджує О. Мисик, «інтерактивне навчання» – «навчання, побудоване на взаємодії здобувачів вищої освіти з один з одним, навчальним середовищем, яке служить галуззю досвіду, що освоюється». Це «навчання, яке засноване на психології людських взаємин та взаємодій»; «навчання, що розуміється як спільний процес пізнання, де знання здобуваються у спільній діяльності через діалог, спілкування здобувачів вищої освіти між собою та викладачем» (Мусук, 2018, р. 119).

Інтерактивне навчання, на думку І. Печенка – це певний метод розуміння того, що відбувається у груповій роботі учасників освітнього процесу: всі учасники без виключення мають взаємодіяти один з одним, обговорювати певні

питання, здійснювати обмін думок, спільно моделювати певні події або явища, схвалювати спільні рішення, виконувати завдання освітнього процесу, надавати оцінку власним досягненням та досягненням групи в якій вони працюють. Під час інтерактивної роботи відбувається постійне чергування видів діяльності: бесіди, ігри, квести, робота в парах, групах тощо (Pechenko, 2008, p. 117).

Як стверджує О. Лакуста, є певні вимоги до побудови інтерактивного навчання, а саме:

На думку О. Лакустої, викладачу необхідно:

- активізувати індивідуальні розумові процеси здобувачів вищої освіти;
- забезпечувати розуміння здобувачами навчальної інформації;
- індивідуалізувати педагогічну взаємодію;
- забезпечувати досягнення взаємного зв'язку між здобувачами вищої освіти під час обміну інформації. Крім цього, необхідно виявляти різноманітність точок зору, підтримувати активність учасників, полегшувати засвоєння досвіду здобувачами, забезпечувати взаєморозуміння між учасниками, заохочувати їх творчість тощо (Lakusta, 2018, p. 117).

При інтерактивному навчанні на думку Г. Біленької, важливо дотримуватись деяких правил:

- у роботі повинні брати участь усі здобувачі вищої освіти;
- необхідно приділити належну увагу психологічній готовності здобувачів вищої освіти, що може допомогти у процесі навчання уникнути скутості та закріпаченості учасників;
- кожен зі здобувачів у процесі використання інтерактивної технології має бути почутий;
- окрему увагу слід приділити поділу учасників на групи (Beljenjka, 2012, p. 11).

Отже, цінність інтерактивного навчання у тому, що відбувається взаємодія таких процесів, як: сприйняття, пам'ять, увага, але, передусім спираються всі ці процеси на творче, продуктивне мислення та спілкування. При цьому процес навчання організовується таким чином, що здобувачі навчаються спілкуватися, взаємодіяти один з одним та іншими людьми, навчаються критично мислити, розв'язувати складні проблеми, задачі, заплутані ситуації на основі аналізу виробничих ситуацій тощо.

Як зазначає О. Мисик, особливе значення для формування професійних компетенцій майбутнього вихователя відіграють підготовлені уявні ситуації на їх креативність, на вирішення нестандартних, творчих педагогічних

завдань, які вимагають від здобувача вищої освіти пошуку креативних шляхів їх вирішення (Мусук, 2018, p. 119).

На думку О. Лакустої, ефективність розв'язання різних груп педагогічних завдань потребує мобілізації всього спектра умінь викладача з метою їх ефективного вирішення залежно від їхньої спрямованості:

- змістовно-цільових завдань (аналітичних, проєктивних, діагностичних, прогностичних);
- організаційно-процесуальних завдань (інформаційно-комунікативних, завдань на педагогічне орієнтування);
- операційно-технологічних завдань (навчальних, мобілізаційних, мотиваційно-стимулюючих, ігрових);
- контрольних-результативних завдань;
- рефлексивних завдань (Lakusta, 2018, p. 117).

Тож можемо стверджувати, що однією з переваг технології «навчання у співпраці» є те, що вона дозволяє здійснювати врахування індивідуальних особливостей здобувачів, та організовувати різнорівневе навчання.

Розглянемо це з прикладу одного з варіантів технології – Learning Together (вчимося разом). Здобувачі вищої освіти діляться викладачем по підгрупах по 3-5 осіб. Особливістю комплектування підгруп є те, що склад кожної підгрупи має бути однорідним (всі здобувачі з приблизно з однаковим рівнем знань – «сильні», «середні», «слабкі»). Кожна підгрупа отримує одне завдання, яке є підзавданням якоїсь великої теми, над якою працює вся група.

Після роботи в підгрупах доповідач від кожної підгрупи звітує про виконання свого завдання, члени інших підгруп слухають та конспектують поданий матеріал, ставлять запитання, обговорюють його та доповнюють. Таким чином, у результаті спільної роботи окремих підгруп та всієї групи в цілому досягається повне засвоєння матеріалу теми в цілому.

Таким чином, формування професійних компетенцій майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти на основі технології інтерактивного навчання буде оптимальним, якщо забезпечити створення креативного середовища та формувати у здобувачів готовність до педагогічної творчості, сприяти їх особистісно-професійному розвитку та саморозвитку, використовувати рефлексивні технології в освітньому процесі та включати до освітнього процесу закладів вищої освіти технологію «навчання у співпраці».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Першорядну роль у досягненні постав-

леної мети підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти відіграють активні та інтерактивні форми та методи навчання. Ми дійшли висновку, що нині «інтерактивні технології» сприймається як сучасний етап розвитку активних методів навчання. Інтерактивність означає мати хист комунікувати, взаємодіяти у режимі діалогу. Отже, ми будемо вважати, що інтерактивне навчання – це певний метод розуміння того, що відбувається у груповій роботі учасників освітнього процесу: всі учасники без виключення мають взаємодіяти один з одним, обговорювати певні питання, здійснювати обмін думок, спільно моделювати певні події

або явища, схвалювати спільні рішення, виконувати завдання освітнього процесу, надавати оцінку власним досягненням та досягненням групи в якій вони працюють.

Сутність професійної компетенції майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти полягає у його здатності успішно діяти на основі практичного досвіду, умінні вирішувати професійні завдання. Ми дійшли висновку, що професійні компетенції майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти мають свою структуру та певний рівень сформованості, який має постійно вимірюватись на всіх етапах підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук, спец. 13.00.08 – дошкільна педагогіка. К., 2012, 38 с.
2. Лакуста О. Система управління процесом підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до соціалізації дітей дошкільного віку. *Науковий пошук молодих*. Вип. 2. 2018. С. 117–123.
3. Мисик О. С. Методологічні аспекти формування фахової компетентності в майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Педагогічний альманах*. Вип. 38. 2018. С. 119–126.
4. Печенко І. П. Сучасний дошкільний заклад як провідна інституція соціалізації особистості у дошкільному дитинстві. *Рідна школа*. № 6, 2008. С. 65–67.
5. Писарчук О. Формування освітньо-розвивального середовища як компонент професійної підготовки майбутніх вихователів до інноваційної діяльності. Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування : колективна монографія. Тернопіль : [Осадца Ю. В.]. 2019. С. 155–169.
6. Чайка В. Психолого-педагогічні умови підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти до саморегуляції професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти. Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування : колективна монографія. Тернопіль : [Осадца Ю. В.]. 2019. С. 137–154.
7. Шинкаренко В. В., Клімова Л. В., Мазур І. А., Міхіна Н. О. *Acta Pedagogica Volynienses*, 3, 2023. С. 78–83, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.12>

REFERENCES:

1. Beljenjka Gh. (2012) Teoretyko-metodychni zasady formuvannja profesijnoji kompetentnosti vykhovateliv doshkiljnykh navchaljnykh zakladiv v umovakh stupenevoji osvity: [avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk, spec. 13.00.08 – doshkiljna pedagoghika]. Kyjiv, 38 p. (in Ukrainian)
2. Lakusta O. (2018) Systema upravlinnja procesom pidghotovky vykhovateliv zakladiv doshkiljnoji osvity do socializaciji ditej doshkiljnogho viku. [Naukovyj poshuk molodykh]. Vyp. 2. S. 117–123. (in Ukrainian)
3. Mysyk O. (2018) Metodologhichni aspekty formuvannja fakhovoji kompetentnosti v majbutnikh vykhovateliv ditej doshkiljnogho viku. [Pedagoghichnyj aljmanakh]. Vyp. 38. S. 119–126. (in Ukrainian)
4. Pechenko I. P. (2008) Suchasnyj doshkiljnyj zaklad jak providna instytucija socializaciji osobystosti u doshkiljnomu dytynstvi. [Ridna shkola]. №6, 2008. S. 65–67. (in Ukrainian)
5. Pysarchuk O. (2019) Formuvannja osvitjno-rozvyvaljnogho seredovyshha jak komponent profesijnoji pidghotovky majbutnikh vykhovateliv do innovacijnoji dijalnosti. Pidghotovka majbutnikh fakhivciv pochatkovoji ta doshkiljnoji osvity: strateghiji reformuvannja : kolektyvna monoghrafija. Ternopilj : [Osadca Ju. V.]. S. 155–169. (in Ukrainian)
6. Chajka V. (2019) Psykhologho-pedagoghichni umovy pidghotovky majbutnjogho fakhivcja doshkiljnoji osvity do samoreghuljacji profesijnoji dijalnosti v procesi navchannja u zakladakh vyshhoji osvity. [Pidghotovka majbutnikh fakhivciv pochatkovoji ta doshkiljnoji osvity: strateghiji reformuvannja : kolektyvna monoghrafija]. Ternopilj : [Osadca Ju. V.]. S. 137–154. (in Ukrainian)
7. Shynkarenko V. V., Klimova L. V., Mazur I. A., Mikhina N. O. (2023) Vykhovni zasady rozvytku osobystosti patriota Ukrajiny. [Acta Pedagogica Volynienses], 3, S. 78–83, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.12> (in Ukrainian)